

Chebský půlfenik

Tomáš Harant

Počátky chebského mincování začínají od doby vlády Fridricha Barbarossy, který v někdejší slovanském středisku vybudoval v letech 1167–1179 štaufskou falc, kde byla také umístěna nová říšská mincovna. Kolem roku 1180 začala chebská mincovna razit chebské feniky.

První chebské mince mají čtyřhranný střížek a jejich ražbu klademe do let 1180–1220. Po roce 1220 až do roku 1300 (do reformy Václava II.)¹ jsou raženy chebské feniky kulatého střížku, které jsou někdy nazývány také brakteátové feniky. Zvýšila se jejich vnitřní hodnota z původního zrna 0,500 na 0,700. Vyrovnala se tak německým fenikům a českému denáru (také u nás se razily za Přemysla II. Otakara oboustranné denáry) a oběh splýnul s jihoněmeckou obchodní oblastí.

Po celou dobu chebského mincovnictví měl na Cheb výrazný vliv německý Norimberk. Motivy jsou velmi podobné, avšak z charakteru ražby a známých typů se dá usoudit, o jakou mincovnu se jedná. Přesto jsou mnohdy norimberské feniky zcela chybně zařazovány mezi chebské ražby tohoto období.

Podobně jako u českých denárů se vyskytuje jejich obrazově shodný poloviční nominál, tzv. půldenár, stejně tak u norimberských feniků tzv. hálbing, mají i chebské feniky své půlfeniky. Jejich výskyt je však mimořádný, Castelin² popisuje pouze chebský půlfenik – stojící orel se zdviženými křídly z levé strany (Castelin 28, resp. Castelin 26, podle Háskové³ 32) z nálezu u Pfaffenmünsteru, který byl zakopán roku 1280 a obsahoval tři tyto mince o hmotnosti 0,41, 0,35 a 0,29 g (průměrná hmotnost chebských feniků tohoto typu je přitom 0,71 g).

Nedávno se objevil další chebský půlfenik odpovídající feniku podle Háskové 42. Měl jsem možnost prostudovat a porovnat více exemplářů. Na jednom feniku je nádherně vyražen rub s celým motivem, jinak běžně je vyražena pouze hlava lva. Stejně tak je tomu i na půlfeniku. Hmotnostní průměr tří kusů feniků byl 0,72 g, průměr 1,9 cm, hmotnost půlfeniku 0,33 g, průměr 1,3 cm.

Av: dva lvi zády k sobě, mezi nimi nad půlobloučkem křížek. Motiv je umístěn v hladkém mírně plastickém kruhu. Při okraji mince kroužky, okraj perlový.

Rv: lev zleva umístěný v perlovém kruhu, z něhož vychází čtyři perlové půlobloučky. V každém půlobloučce je křížek, mezi půlobloučky po široké lilii.

¹ Pod českou vládu se Chebsko dostalo dvakrát krátce za vlády posledních Přemyslovců Přemysla II. Otakara, Václava II. a Václava III. v letech 1266–1276 a 1291–1306. Teprve od roku 1322 zásluhou Jana Lucemburského je trvalou součástí českého státu, avšak až do 18. století jako svéprávné říšské území.

² CASTELIN, Karel: *O chebském mincovnictví 12. a 13. století*, Numismatický časopis 20, 1951, s. 51–71, tab. I–II; TÝŽ: *Chebské mincovnictví v době grošové (1305–1520)*, Numismatický sborník 3, 1956, s. 73–113 (dále v textu jen Castelin).

³ HÁSKOVÁ, Jarmila: *Chebské mince z 12. a 13. století*, Cheb 1972, (dále v textu jen Hásková).

Fenik. Zvětšeno.

Půlfenik. Zvětšeno.

Existence polovičních nominálů u chebských feniků je dalším novým příspěvkem v oblasti peněžního a numismatického pohledu na tehdejší dobu a je vidět, že časem bude třeba i doplnit dosud vydaná díla, která byla naposledy publikována před 35 lety, dnes již zesnulými autory Karlem Castelinem a Jarmilou Háskovou.

•••••

Tomáš HARANT, A half-pfennig struck in Cheb (Eger)

The very beginning of the coinage in Cheb (Eger) is connected with Frederick Barbarossa, who founded the Stauffen Pfalz in 1167-1179 with the Imperial mint in place formerly settled by the Slavonic people. About 1180, the mint in Cheb started to produce local *pfennigs*.

This article is focused on almost unknown half denomination of these *pfennigs* – a half-*pfennig*. Similarly as in case of the Bohemian *denarii* – where half denominations (half-*denarii*) exist by their weight – also half-*pfennigs* struck in Nuernberg (the so-called *hālbings*) and in Cheb had their place in the monetary system. Their occurrence is rare. K. Castelin published one specimen struck in Cheb with image of standing eagle with raised wings from left (Castelin no. 28, Castelin no. 26 respectively, Hásková no. 32) originally from the Pfaffenmünster hoard (buried in 1280) consisting of three coins of this type with their average weight of 0.37 g (generally the Cheb *pfennigs* are about 0.71 g).

Recently, another half-*pfennig* equal to the *pfennig* type no. 42 published by Hásková appeared (see pictures). Three *pfennig* specimens known of this type are in average 0.72 g and 1.9 cm, and the half-*pfennig* has the following parameters: 0.33 g, 1.3 cm.

Existence of the half denominations in the Cheb *pfennig* production brings new light to the examined period from the monetary and numismatic points of view. It is clear, that the relevant publications published more than three decades ago (Castelin, Hásková) need to be revised.

English by V. Novák